

Havárie na řece Bečvě odhalila slabiny ve zvládnání mimořádných událostí na vodách orgány státu

Tisková zpráva k tiskovému briefingu místopředsedkyně Senátu Jitky Seitlové

Na povrchových tocích u nás se každým rokem stane kolem stovky chemických havárií¹. Ohrožují a poškozují životní prostředí, závažnější z nich mohou mít dopady na kvalitu pitné vody, zdraví a životy.

Havárie na řece Bečvě má katastrofální důsledky úhynu ryb a poškození makro a mikrofauny v délce téměř 40 km významného vodního toku. Původce havárie není ani po šesti měsících vyšetřování policií znám. Řadu pochybností odborníků a široké veřejnosti vzbudil postup orgánů státu při zjišťování zdroje havárie a záchranných pracích.

S cílem prověřit legislativní, organizační a metodické nejasnosti a nedostatky na které bylo poukazováno, jsem sestavila v listopadu loňského roku expertní skupinu právníků a odborníků v oblasti ochrany vod.

Analýza havárie odhalila slabiny v systému zvládnání mimořádných událostí na vodách orgány státu. Hlavní teze předkládaných legislativních změn² se týkají zejména nápravy nyní nejasného stanovení povinností orgánů státu a vyloučení zdvojených kompetencí, nedostatečných právních podmínek a metodických postupů pro zneškodňování havárií a vyloučení nejistot náhrad škod třetím osobám pomáhajícím při zneškodňování havárie.

Doporučujeme zvážit a navrhneme, aby vodoprávním orgánem při zneškodňování havárie na vodách byl primárně krajský úřad. Za zcela zásadní považujeme (proti současnému pouhému oprávnění) stanovení povinnosti včasného varování občanů, pokud by havárií na vodách mohlo dojít k ohrožení jejich majetků, zdraví nebo životů.

Pro funkčnost celého systému je v zákonech a předpisech nezbytné sjednocení používaných termínů.

Dále doporučujeme zvážit stanovení povinného pojištění za škodu a křížovou kontrolu v případě nakládání s nebezpečnými látkami. Podporujeme požadavek na zpracování závazného metodického pokynu operativního postupu zjišťování příčin havárie, jsme přesvědčeni, že k významnému zlepšení ochrany vod může přispět i projekt kontinuálního monitoringu vod.

Pro širokou veřejnost navrhneme vytvořit IT stránky, jak postupovat při ohlášení podezření na znečištění vodního toku.

¹ viz Příloha 1 níže

² Návrhy tezí legislativních změn vychází z detailní analýzy vybraných otázek k havárii na řece Bečvě zpracovaných v rámci činnosti komise a společnosti Frank Bold Advokáti s.r.o. (2021) a konzultací a závěrů z cílených jednání širší odborné veřejnosti (Asociace pro vodu z.s. / CzWA) a nevládních organizací.

Varování obyvatelstva a předávání informací³

Navrhujeme:

do zákona o integrovaném záchranném systému

1. změnit současné „oprávnění“ operačního a informačního střediska integrovaného záchranného systému k varování obyvatelstva o haváriích na vodách na **povinnost varování** v případech ohrožení životů, zdraví, majetků, životního prostředí, a to při riziku z prodlení neodkladně
2. zavedení principu, že v případě pochybností je nutné vždy k varování přistoupit
3. doplnění povinnosti subjektu, kterému byla nahlášena havárie na vodách, informovat neodkladně dotčené obecní úřady

do zákona o vodách

4. **veřejný registr všech havárií na vodách** se stanovením výčtu povinných údajů.

Žádáme, aby byl zprovozněn a veřejnosti zpřístupněn registr havárií stanovený v zákoně o prevenci závažných havárií

Kompetence a odpovědnost určených orgánů státu při haváriích na vodách

Princip jednoznačných kompetencí by se měl odvíjet od již v zásadě nyní stanovených úkolů a rolí jednotlivých orgánů státu v ochraně vod. Vodoprávní úřady jsou správními orgány, které v rámci integrovaného záchranného systému (dále IZS) u havárií na vodách vydávají závazné pokyny k záchranným a likvidačním pracím. Řízení prací, informování, záležitosti operativní a technické povahy zajišťují ostatní složky systému IZS. Hlavní odborné, technické a materiální zázemí pro vodoprávní úřady zajišťují v případech havárií na vodách podniky Povodí (odběry vzorků, analýzy, manipulace průtoků atd.). Česká inspekce životního prostředí (dále ČIŽP) participuje při zvládnutí havárií odbornými konzultacemi se zřetelem na cíl jejího hlavního úkolu zjištění příčin a zdroje (původce) havárie a ukládání sankcí. Je přímo spolupracujícím orgánem při ukládání opatření vodoprávními úřady při záchranných a likvidačních pracích.

³ Občané mají právo na informace o životním prostředí, a to zejména v případech, kdy může dojít k ohrožení jejich zdraví. Poskytování informací o havárii na řece Bečvě bylo i v prvních nejkritičtějších hodinách a dnech havárie (negativní zdravotní účinky na zasahující rybáře, ohrožení vstupu občanů a domácích zvířat do řeky) zcela nedostatečné. Varování občanů a informování bylo vydáno pouze některými obcemi, a to teprve následující nebo až čtvrtý den po havárii. Většinou obcí nebylo vydáno vůbec. Oficiální zpráva o příčině úhynu ryb otravou kyanidem byla veřejnosti poskytnuta teprve pátého dne po zjištění havárie. Dokumentováno je také pozdní, a ne zcela přesné, předávání informací obcím, mezi úřady a dotčenými právníckými osobami.

Navrhujeme zejména:

5. stanovení **vodoprávního krajského úřadu jako primárně příslušného k zneškodňování havárií** v rámci IZS s možností následného pověření obce s rozšířenou působností pro menší havárii nepřesahující území její působnosti,
6. ze zákona o vodách vypuštění nevhodného odkazu „přiměřenosti postupu“ jako u povodní a **stanovení systému zákonných postupů a povinností orgánů státu** při havárii na vodách,
7. stanovení **pravidel územní příslušnosti** vodoprávního krajského úřadu k řešení havárie přesahující území jednoho kraje,
8. jednoznačné stanovení pozice a oprávnění vodoprávního úřadu vydávat v oblasti ochrany vod závazné pokyny veliteli zásahu IZS řídicímu a koordinujícímu likvidační a záchranné práce
9. **vyločení zdvojených kompetencí vodoprávních úřadů a České inspekce životního prostředí (ČIŽP)**
 - a. jednoznačným určením povinností a odpovědnosti ČIŽP za šetření zdroje a příčin havárie
 - b. jednoznačným určením vodoprávních úřadů, které budou příslušnými k ukládání opatření
10. doporučujeme zvážit možnosti **uložení provedení opatření** třetí osobě v případech rizika prodlení i zrychlenými postupy **mimo správní řízení**, včetně možnosti finanční kompenzace takto uložených opatření.

doplnění zákonů o:

11. výslovné **stanovení orgánu odpovědného za provádění řádného průzkumu havárie** včetně odběru vzorků a zajištění materiálního a technického zabezpečení pro odběry vzorků
12. princip **vzniku nároku na náhradu nákladů** vzniklých při provádění opatření uložených třetí osobě již jejich vynaložením

a povinnosti:

13. složek krajských IZS o **vzájemném operativním informování se**, pokud mimořádná událost přesahuje hranice krajů
14. všech orgánů státu a veřejné správy **vést záznamy** kdy, komu a co bylo sděleno při zjištění havárie a záchranných a likvidačních pracích.

Nezbytné je ve **všech souvisejících zákonech a předpisech sjednocení a upřesnění rozhodujících termínů**: řízení, koordinace prací, zajištění provádění prací, ukládání opatření, činit opatření atd. a jasné vymezení mezi záchrannými a likvidačními pracemi a nápravnými opatřeními, tedy vymezení, kdy havárie trvá a kdy se naopak jedná o likvidaci až následků havárie.

RNDr. Jitka Seitlová

místopředsedkyně Senátu Parlamentu České republiky

regionální senátorská kancelář:

Náměstí T. G. Masaryka 222/11, Přerov 750 02, tel. 736 491 225

Doporučujeme zvážit

- stanovení povinného pojištění za škodu na životním prostředí úměrně vysokému nebezpečí, které plyne z nakládání s nebezpečnými látkami nebo provozu nebezpečné technologie
- v systému kontroly nakládání s nebezpečnými látkami zavést IT křížové kontroly (hlášení producenta a odběratele, viz nebezpečné odpady) a provést revizi limitních množství pro povinné hlášení o nakládání s nebezpečnými látkami
- do zákona o integrované prevenci doplnění přílohy nové tzv. „typové činnosti pro mimořádné události havárie na vodách“ stanovující úkoly a postup jednotlivých složek IZS při zneškodňování havárie.

Z odborných diskusí vyplynul požadavek na:

- zpracování **závazného metodického pokynu operativního postupu zjišťování příčin havárie** a jeho zveřejnění ve Věstníku ministerstva životního prostředí a ministerstva zemědělství,
- zajištění kontroly aktualizace havarijních plánů.
- nápravu téměř neexistujícího **systému vzdělávání a podmínek vodohospodářské odbornosti a ochrany vod ve státní správě**, vytvoření podmínek pro systém rekvalifikace a doplnění vzdělávání ve vodohospodářských oborech

K výraznému zlepšení situace v ochraně vod může přispět pilotní **projekt kontinuálního monitoringu kvality povrchových vod**, situováním cca desítky odběrných a indikačních stanic ve vytipovaných lokalitách zvýšených rizik znečištění toku. Bylo by tak ověřeno a zahájeno budování celostátní monitorovací sítě kvality povrchových vod.

Vytvořit snadno dostupné **IT stránky pro širokou veřejnost**, jak postupovat v případě zjištění podezření závažného znečištění vodního toku. Tyto stránky by měly stimulovat zapojení veřejnosti.

V Praze 19. 3. 2021

Příloha 1:

Přehled havárií v posledních letech:

Rok	celkem evidovaných havárií	na povrchových vodách	původce zjištěn u havárií na povrchových vodách

RNDr. Jitka Seitlová

místopředsedkyně Senátu Parlamentu České republiky

regionální senátorská kancelář:

Náměstí T. G. Masaryka 222/11, Přerov 750 02, tel. 736 491 225

2010	139	93	46
2011	181	108	71
2012	196	128	72
2013	183	111	67
2014	178	112	67
2015	221	132	70
2016	243	144	65
2017	205	136	52
2018	220	135	71
2019	168	97	45
2020 1. pololetí	90	47	23

Zdroj: odbor kanceláře ministra ŽP 2020